

se ve skromném důchodu – (měl odpracováno jen řádných deset let a dalších deset let příležitostně přednášel na smlouvu o dílo, takže k započítání do penze toho nebylo mnoho) – začal se tomuto koníčku věnovat naplno. Jeho přemítání o současném světě vydalo na několik zajímavých knih, které mohl teď uveřejnit doma ve svém rodném jazyce a které si našly cestu k řadě čtenářů. Současně publikoval i spoustu článků a úvah v *Literárních novinách*. Doba po pádu železné opony byla jeho šťastným životním obdobím a Jiří vydával jednu knihu za druhou.

Nejdřív postupně vyšla jeho volná trilogie *Renesance rozumu* (1994), *Flagelantská civilizace* (1999) a *Zkouška dospělosti* (2000). *Renesanci rozumu* vybral Václav Havel osobně jako knihu roku. Přitom je zajímavé, že Jiří Krupička některé Havlovy názory nesdílel a ostře s nimi polemizoval. Četla jsem postupně všechny jeho knížky a nacházela v nich pro mne zcela nové myšlenky a podněty. Bylo tomu tak proto, že řada názorů k nám ze Západu teprve pronikala a mnoho problémů, které hýbaly Západem, jsme doma ještě neměli. Za největší klad všech jeho knížek považuji to, že jsou psány člověkem, který prožil prvou půlku života v Evropě, včetně desetiletého pobytu v lágrech a vězeních, zažil v dospělosti dvě velké totality a druhou polovinu života prožil na Západě na americkém kontinentě, v tamějším univerzitním prostředí. Jeho pohled tak byl svým způsobem jedinečný, mnohem kompletnější a nezkreslený. Byl postupně aktérem i divákem na obou stranách železné opony, a tak měl to současné *theatrum mundi* dobře prokouknuté. Mohl vydávat svědectví o scéně na Východě pro západní publikum, které si poměry u nás neumělo představit, velmi často si je idealizovalo nebo je vidělo jen zjednodušeně. A nám dokázal zprostředkovat slabiny a ošidná směřování Západu, která jsme si naopak často idealizovali my. Vedle zmíněné trilogie vydal ještě vzpomínkovou knihu *Rozmanitost života* (2002), *Starou*

pevnost (2001) – vzpomínky na vězeňský život v Leopoldově i na dalších místech. A pak knížku *Kosmický mozek* (2005). Když ji dopsal, domníval se, že to bude už jeho poslední, ale život mu dopřál ještě řádku let v plné psychické svěžesti, a tak jeho úplně poslední knihou se stal objemný svazek – *Zmatek* (2008). Obsáhlá recenze jeho *Renesance rozumu* vyšla v *Literárních novinách* 11. 5. 1995 z pera Milana Jungmanna. Píše v ní:

(...) *Renesance rozumu* dílo exulanta Jiřího Krupičky, žijícího v Kanadě (naposled čtenáři *Literárních novin* ve 4. čísle loňského ročníku četli jeho esej *Demokracie a válka*) je výsledek uvažování a zvažování, které je opřeno o pevné přesvědčení a názor, za něž autor zaplatil léty v komunistickém kriminále a posléze i odchodem z vlasti. K podivuhodnostem knihy patří i to, že osmdesátiletý světově proslulý geolog se v daleké zemi horlivě zajímá o to, co se u nás děje; citáty s nimiž pracuje vybírá i z *Literárních novin*.

Hledisko, s nímž autor k nám přichází, aby varoval před chybami, jež ohrožují demokracii, se vymyká provincionální prostoduchosti, která je se složitostmi světa brzo hotova. Zázemí autorových vědomostí je neobyčejně rozsáhlé, ale přitom se jeho kritika nebojí být „naivní“, odmítá hrát si na hlubokomyslnost, ale není jméno dost věhlasné, aby před ním jeho zpytavost kapitulovala, nemá respekt před žádnými autoritami. Krupička se vyjadřuje pregnančně a umí i o nejsložitějších věcech vyprávět srozumitelně. Je totiž přesvědčen, že „myšlenka zůstává mrtvá, není-li sdělena druhým. Nesrozumitelnost vyjádření myšlenku zabíjí.“ (...) Každá zestárlá generace běduje nad stavem světa. Nejsou také naše dnešní nářky nad civilizačními slepými uličkami jenom důsledkem šerosvitného vidění pamětníků lepších časů? Krupička nám dává zadostiučinění. „Život bez protikladů je nemyslitelný. Dnes však narůstají do rozměrů, jaké minulost nepoznala. V tom je dějinná novost naší situace.“ (...)

Renesance rozumu je podnětná burčující kniha životního realizmu bez iluzí, poselství moudrosti muže, jehož nezlomilo utrpení ani příkoří. Odkládám ji s údivem a s lítostí; jaká škoda, že člověk tak statečného srdce, tak pronikavého intelektu a občanské mravnosti je v naší kultuře prakticky *homo novus*. Jak by bylo v našich domácích třenicích zapotřebí jeho zkušenosti a zralého myšlení.

Když listujeme knihami Jiřího Krupičky, nalézáme odpovědi na věci, které nás ještě tolik netrápily v devadesátých letech v době naší znovunabyté svobody a v době našeho usilování „dostat se zpátky do Evropy“. O to víc nás tyto problémy trápí dnes. Zalistujme si jeho knížkami a podívejme se na zásadní otázky naší doby jeho očima.

* * *

Listování knížkami Jiřího Krupičky

O pokroku (z knihy *Kosmický mozek*)

Tento pojem dnešní doba rozvíklala a ostře rozdělila mezi oblast vědy a techniky a oblast vztahů mezi lidmi, sféru mravnosti. Obě tyto oblasti se téměř povinně dávají do ostřejšího protikladu.

Nepopiratelný je úžasný pokrok lidského racionálního poznání a jeho praktického využití. A do protikladu k němu se staví neexistence pokroku v lidských vztazích. Pesimisté v nich vidí zvrát, cestu zpět k horšímu. Tento úsudek se v určitých kruzích stal téměř společensky povinným.

Informační média jej velmi vydatně živí a podporují svým výběrem zpráv, kde tmavá barva silně převládá nad světlostí. Možnost ostré a neomezené kritiky se pokládá za jeden z pilířů demokracie, často za hlavní. Pesimista má vždy k dispozici nepřehlednou zásobu příkladů hlouposti, lži, podvodu a zločinu.

Co převládá v dnešní hospodářsky vyspělé společnosti – dobro, nebo zlo? Odpověď dává skutečnost sama. Kdyby opravdu převládalo zlo, pak bychom neexistovali nejen jako dnešní společnost, ale jako lidská společnost vůbec.

Právě proto, že převládá to dobré, odráží se na tomto pozadí zlo tím ostřeji. Chci zdůraznit fakt, že v obecných, sociálních lidských vztazích většina dnešní světové společnosti vysloveně pokročila proti všem stádiím minulosti. Obecnost této změny ji dělá téměř neviditelnou, zvláště pro mladší generaci, která ji bere jako samozřejmost. Srovnání sociálních poměrů s kteroukoliv minulou epochou mluví samo za sebe – pokud ovšem o té minulosti vůbec něco vím.

A právě v tomto požadavku vědomosti je velmi často kámen úrazu. Zla přítomnosti se pak jeví jako absolutní. Chybějí znalosti, které by umožnily srovnávat přítomnost s minulostí, a chybí také nezbytná znalost dnešních poměrů v různých částech světa. Výraznou tendencí mnoha západních humanistů je zdůrazňování zla vlastní společnosti a opatrné obcházení negativních jevů v jiných společnostech. Vzniká vysloveně pokřivený obraz světa.

Neškodilo by, kdyby si dnešní mladí přečetli některý z velkých románů devatenáctého století (Dickens, Hugo, Dostojevskij); u většiny z nich však k tomu sotva dojde. Líčení sociálních poměrů chudiny je v těchto dílech otřesné. Stačí vzít jeden jev: hlad. Jako černá nit se vine v těchto knihách každodenní boj proti hladu a konflikt se sociálním řádem, který tento boj vyvolává. Amerika byla snem lidí s trvale hladovým žaludkem. Velký irský hladomor čtyřicátých let devatenáctého století zahubil milion lidí a vyhnal dva miliony do Ameriky. Tisíce jich zemřely během plavby. Tato pohroma snese srovnání s nejhoršími africkými hladomory. A stalo se to v Evropě před pouhými sto padesáti léty.

Najděte dnes místo v českých zemích, kde lidé trpí hladem, nedostatkem potravin – (pokud ovšem neshazují nadbytečnou váhu). Při žádném z velmi četných kritických líčení

situace Romů se neobjevuje hlad jako ukázka jejich diskriminace. V mnoha úsecích svého života by Božena Němcová byla bývala šťastná, kdyby mohla dát svým dětem tolik jídla, kolik dnes mají nejchudší obyvatelé České republiky na svém stole.

O problému volného času (z knihy *Kosmický mozek*)

Novodobí sociální revolucionáři si ve svých vizích materiálně zabezpečené a sociálně spravedlivé společnosti nikdy nelámali hlavu s přemýšlením o důsledcích blahobytu na lidskou mysl. Lidé budou mít dost prostředků k dobrému životu, sociální třenice a napětí klesnou na minimum a zavládne všeobecná spokojenost – tečka. Ve skutečnosti však téměř paralelně se zvyšováním hmotného standardu zaznamenávají bohaté země vzrůst duševních chorob, deviací a zneužívání drog. Jestliže se uskuteční vidina blahobytného, pro všechny lidi sociálně spravedlivého světa s maximem volného času pro každého, pak teprve vyskočí v plné síle otázka:

Co v tomto ráji budou lidé dělat, čím vyplní svůj volný čas? Tento velmi zásadní dotaz nevyvolal dosud žádný vážný pokus o odpověď. Lidská mysl potřebuje potravu a činnost právě tak jako tělo. Bohaté společnosti dnešního světa poskytují otřesné množství špatné, zkažené nebo přímo otrávené stravy, především ve svém zábavním průmyslu. Čím více mysl zahálí, tím přitažlivější, pod tlakem prázdnoty se stává špatná a zkažená mentální potravina pro lidi s nadbytkem volného času.

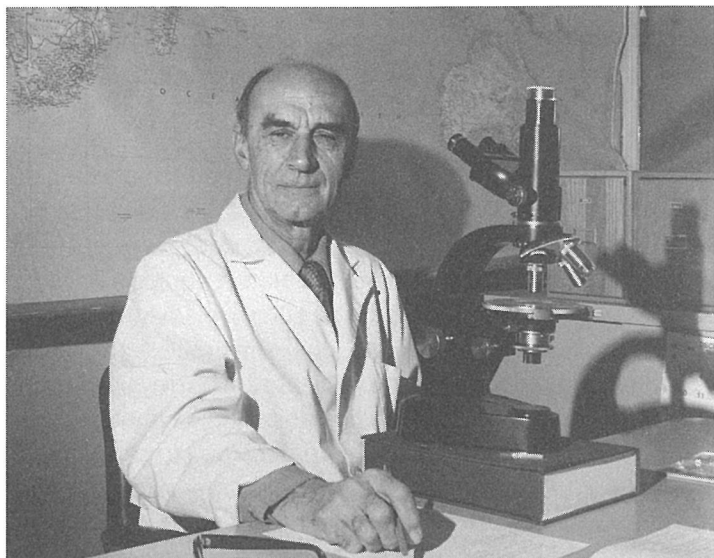
Dnešní život původních domorodých společností Severní Ameriky, Austrálie a Sibiře poskytuje velmi názorné příklady následků vynucené nečinnosti v nasycených tělech bez zdravé duševní potravy. Řádí zde alkoholismus, rodinný život bývá hluboce nahlodán a sebevraždnost stojí vysoko nad průměrem; v Kanadě je čtyřnásobná. Mnozí lidé poukážou okamžitě, často vyčítavě, na rozbití národní kultury jako hlavní příčiny, což je jistě pravda. Život ze státní podpory, ztráta nutnosti vydělávat na živobytí, vynucená nečinnost

s nedostatkem zdravé duševní výplně jsou příčinou smutného stavu. Rozkladné účinky nečinnosti a nudy platí právě tak pro bohatou jako pro chudou společnost.

Předchozí srovnání se společností hojnosti se může zdát nevhodné, námitky zdůrazní rozdílnost životních podmínek. Zůstává však rozkladný účinek zahálky a nečinnosti na lidskou mysl; bohaté země jej pociťují už dnes, a společnost s dvacetihodinovým pracovním týdnem jej bude pociťovat ještě daleko silněji. Miliony tělesně zdravých lidí budou trávit většinu života bez nezbytnosti jakékoliv práce, a trh, v čele se zábavním průmyslem bude nabízet záplavu mysl nahlodávajících produktů. Budou kvést podivné ideje seberealizace, zhoubné individuálně i sociálně, jako únik z nudy – hlavní bolesti společnosti hojnosti. Objeví se nové sekty, často velmi podivné, a rozvoj vědy a techniky jim bude dávat do rukou nebezpečné prostředky. Některé z únikových cest se rozrostou do destruktivních vášní ve službě Velké věci. Vedoucí teroristi naší doby pocházejí z prostředí hmotně dobře zajištěného života.

Zlo v samé podstatě marxismu (z knihy *Kosmický mozek*)

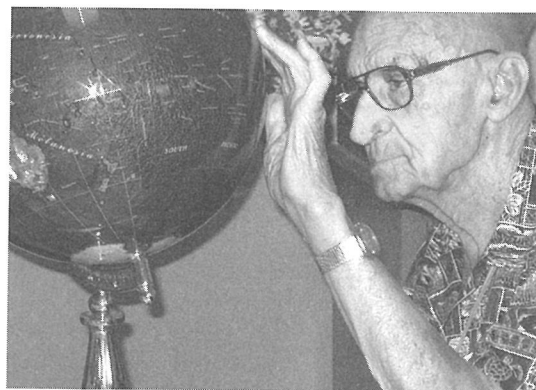
(...) Státně proorganizovaná lež přivedla v Československu desítky tisíců lidí do uranových dolů a v Sovětském svazu miliony do koncentračních táborů a na smrt. Při srovnání dvou společenských zel, nacismu a komunismu, humanisté rádi vidí zásadní rozdíl mezi oběma. Nacismus je zhoubná myšlenka od samotného svého zrodu, kdežto komunismus je svým původem krásná myšlenka, zdegenerovaná při svém provádění. Špatní lidé zneužívali pokrokové učení k prosazování svých osobních, sobeckých a velikášských cílů. Pak ovšem zůstává nezodpovězena zásadní otázka: Proč ve všech zemích, bez jediné výjimky ve všech, se krásná myšlenka zvrhla? Jak to, že všude se jako by zákonitě opakovalo zlo, všude byla moc zneužita, všude zplodila vědecky podložená velká idea vládu lži? Nejsou už v myšlence samotné,

Jiří Krupička ve své pracovně na univerzitě v Edmontonu (1980)

V letech 1994 až 2008 vyšlo Jiřímu v pražských nakladatelstvích sedm knih. Také publikoval statě a úvahy v *Literárních novinách*.

V ruce globus, v hlavě pohled na svět

Zlatá plaketa Františka Pošepného ČSAV pro Jiřího Krupičku (1993)

Medaile Za zásluhy II. stupně udělená prezidentem Václavem Klausem 28. října 2009

v podstatě marxismu zabudovány kořeny budoucího zla? Diktatura proletariátu je jeho podstatou. Tím se zásadně liší od demokratického socialismu; každý revizionismus, který z marxismu tuto podstatu vyškrtává, přestává být marxismem. Staví jen na jeho politicky vedlejších myšlenkách. Ta hlavní, diktatura, se vždy a všude prosadila příchodem marxismu k moci, pod jejím praporem se prováděly všechny marxistické revoluce.

O flagelantské civilizaci (z knihy *Flagelantská civilizace*)

Byla to novodobá evropská impéria, v nichž došlo k velkému pohybu myslí, k hluboké změně názorů a mentality části lidstva. Bílí lidé, nositelé evropské civilizace, ovládli na čas většinu světa – a stali se zároveň prvními lidmi, kteří se začali za svůj úspěch stydět.

Před první světovou válkou – na křižovatce dějin dali vůdcové nejmocnějších evropských národů vale rozumu; národy nezůstávaly pozadu za pomateností svých vlád. Dnes, při znalosti důsledků tohoto katastrofálního nesmyslu, je sotva možno posoudit první světovou válku jinak než jako pokus o hromadnou evropskou sebevraždu. Druhá světová válka, nevyhnutelný důsledek první, se pokusila dotáhnout sebevražedný záchvat k nezbytnému konci.

Z pekla domácí výroby vyšla Evropa otřesená do hloubi duše. Podmaněným národům eurocentrických říší, rozrostlých po celém světě, ukázala Evropa svou vlastní rozervanost. Obludné masové zločiny ve dvou velkých evropských zemích, zachvácených nacistickým a komunistickým morem, dílo dokončily. Aura velikosti se rozpadla, vůle vládnout světu vyprchala a národy celého světa se chopily příležitosti. Éra bílého koloniálního panství skončila ve světě i v hlavách lidí. V mysli bílého člověka se počal rozrůstat pocit dědičné viny.

Dobré právě tak jako špatné činy bílých lidí jsou do velké míry odpovědné za dnešní stav světa. A tento svět koncem dvacátého století není zdaleka jen smutným

tržištěm zla, lži a nepoctivosti, není jen obrazem mravní bídy, jak jej tak horlivě malují profesionální pesimisté a sýčkové. Materiálně, vědecky, technicky a především vědomím sociální odpovědnosti žádný úsek lidských dějin nemůže soutěžit s dneškem. Myšlenka všeobecných nezczizitelných lidských práv, vědomí odpovědnosti člověka, sahající hluboko za hranice rodinného svazku a národních hranic, zrod globálního svědomí, celosvětové solidarity, jejich konkrétní uplatňování, nikoliv pouhých slovních deklamací, tyto nové a dalekosáhlé zjevy v lidské společnosti jsou výkony Evropy a její civilizace.

Hlasatelé dědičné viny bílého člověka vidí však pouze dlouhou řadu zla jako dílo této civilizace, jako smrtelný hřích na duši bílých národů. Intelektuálové vedou průvod kajících ve všech zemích Západu. Bijí se v prsa, sypou si popel na hlavu a chodí po špičkách, kdykoliv slovo – rasa (jiná než bílá) není doprovázeno projevem patřičné úcty. Politická korektnost musí přímo dýchat ze způsobu, jakým je posvátné slovo proneseno. Pokání doprovází mohutný potlesk kolegů-intelektuálů všech ostatních barev pleti. Národní a mezinárodní management mezirasových vztahů dal vzniknout mohutnému a prosperujícímu průmyslu, kde desítky tisíc lidí nachází dobré, až velmi dobré živobytí – ať už v justici, administrativě, politice, sdělovacích prostředcích či v občanských organizacích všeho druhu. Nejhlouběji zapustila rasová industrie kořeny v moderních katedrálách intelektu: na univerzitách. Hlídači mezirasových vztahů pracují v úřadech a institucích přímo zřízených proto, aby pečlivě sledovaly vznik a vývoj konfliktů s rasovým podtextem, upozorňovaly na sebemenší zárodečné náznaky nespravedlnosti a diskriminace, zahájily oficiální řízení, obvinily jednotlivce nebo celé skupiny, zbavily viníky jejich postavení a daly podnět k zahájení právních akcí proti lidem podezřelým z porušení rasového tabu. Pojem rasa zahrnuje zde kteroukoliv ze světových ras (vědecky údajně neexistujících!), s jedinou výjimkou: potomků evropských přistěhovalců. Ti nespádají

do rámce ochrany proti diskriminaci. Evropské národy jsou na „dobré“ cestě dostat se do podobné situace. Celá jejich dosavadní politika ve věci soužití různých ras se pohybuje chaoticky mezi principy demokratické rovnosti a jeho porušováním ve prospěch designovaných lidských skupin...

Nové, žárlivě střežené a hojně používané lidské právo je „právo na kolektivní urážku“. Oproti individualistické zásadě lidských práv je toto právo vysloveně skupinovým právem. Zloděje a vraha je možno nazvat zlodějem a vrahem, jsou-li dopadeni při činu. Zásadně jsou však trestány výrazy „hispánský zloděj“ nebo „černý vrah“. Označení „bílý zloděj“ a „bílý vrah“ jsou plně přijatelná.

Zkušenost dala vzniknout dobře zaběhnuté praxi. Lidé vědí o svém právu na rasovou uraženost. K citové a mravní stránce věci přistupuje další, obvykle rozhodující okolnost: z morálního rozhořčení mohou vyplynout i slušné materiální výhody. Každé právo musí být chráněno proti někomu; vyžaduje proto neustálou bdělost a boj proti všem skutečným i možným narušitelům. Kde hledat onoho nepřítel ve společnosti, v níž – s jedinou výjimkou – jsou všechny složky předem designovány jako chránění členové lidské rodiny? Kdo zbývá, když všechny ženy, všichni nebílé obyvatelé a všichni homosexuálové představují kategorie nositelů zvláštních práv? Nezbyvá nikdo jiný než bílí heterosexuální muži – nebezpečná „většina“. Tato skupina ohrožovatelů lidských práv tvořila v roce 1990 zhruba třetinu obyvatel Spojených Států. V r. 1996 klesl její podíl výrazně pod třetinu „menšiny“ představující skoro 70 % obyvatelstva, jsou vybaveny zvláštními právy a privilegii na ochranu proti diskriminaci a útlaku ze strany třicetiprocentní „většiny“.

O islámském terorismu (z knihy *Kosmický mozek*)

Různé druhy terorismu existovaly v dějinách vždy. Dnešní islámský terorismus je však *sui generis* něco dosud nebývalého jak svým provedením, tak světovostí svého rozsahu.

Dosud nikdy nebylo k dosažení cílů použito sebevrahů v takovém měřítku a zabíjení nebylo samo o sobě základním účelem. U palestinských teroristických útoků proti Izraelcům existuje jasný konkrétní cíl: získání národní nezávislosti. Avšak mezi pachateli newyorského masakru nebyl ani jediný Palestinec. Tam už vládla jediná vášeň, jediný cíl: zabít pro zabíjení samo. Nenávist se stala sama sobě účelem.

Madridské krveprolití v březnu 2004 bylo dílem Marokánců. Neobjevily se žádné jejich požadavky, jenom nenávistné sliby, že další a horší útoky jsou na cestě. Útoky na civilní obyvatelstvo zcela bez rozdílu. Zahynou-li přitom i nějací nevinní muslimové, je to dílo osudu. Mají aspoň zajištěné nebe se vším komfortem.

„Vyjednávat, vyjednávat, vyjednávat,“ je heslo pacifistů. Jak ovšem vyjednávat, když není s kým a není o čem? Když jediným cílem jedné strany je vraždit a zase jen vraždit? Má se snad jednat o přijatelném, „udržitelném“ počtu mrtvol?

Dnešní islámští teroristi Al-Káidy a podobných skupin nemají o jednání nejmenší zájem. Madridským masakrem dosáhli velkého úspěchu: podařilo se jim porazit vládu jednoho evropského státu, vystrašit Evropu a přinutit její země k drahým opatřením. Situace začíná ovlivňovat lidi, místo aby tomu bylo naopak...

Řada lidí, především v hospodářsky vyspělém světě, si uvědomuje zlom, který s příchodem vypjaté sebevražedné ideologie nastal v celkovém vývoji. Staré nástroje v řešení mezinárodních konfliktů selhávají ve srážce, která nabyla už světového rozsahu svým rozvětvením. Západ tápe v hledání účinných metod tohoto boje. Jak jej vést a dodržovat zároveň lidská práva, kterým se druhá strana vysmívá?... Stav lidských myslí se v nepříliš vzdálené budoucnosti může stát základním problémem lidstva. Bída se dá zvládnout, rakovina se může stát vyléčitelnou. Pokroucené myslí jsou však tužším nepřítelem... Mnoho občanů demokratických zemí si neuvědomuje, že nepřátelský postoj řady

lidí v chudých zemích není jen důsledkem závisti a pocitu křivdy. Zvláště u národů s bohatou kulturní historií přistupuje k závisti, nenávisti a uražené důstojnosti ještě další pocit: pohrdání.

V první polovině minulého století většina muslimské intelektuální elity viděla východisko ze slepé uličky v přijetí toho nejlepšího, co západní civilizace může nabídnout. Výsledky byly neuspokojivé, s výjimkou Turecka. A toto zklamání připravilo půdu pro návrat k tradicionalismu a růst nepřátelství vůči Západu. Boj mezi tradičním náboženským fundamentalismem a moderním sekularismem probíhá ve všech muslimských zemích.

Nic není přirozenějšího než závist, kterou chudí tohoto světa cítí vůči bohatému Západu. Od závisti není příliš daleko k nenávisti. Proč však pohrdání, proč tolik lidí cítí, že stojí morálně nad západní společností? Protože Západ se vytrvale snaží vykreslit sám sebe v nejhorších barvách. Informační média zaplavují svět denně skandály, zločiny a svinstvy, a zábavní průmysl jim vydatně pomáhá. Umění ve všech formách – film, divadlo, literatura, výtvarné umění se snaží šokovat. Díky pokroku západní vědy mají dnes globální dosah, i do zapadlých koutů světa.

Jak je možné, že tak shnilá společnost vládne světu? Tak se ptá mnoho muslimů, vzdělavců i prostých lidí.

Při hledání odpovědi na tuto otázku však pravidelně zapomínají na věc, jejíž opomenutí zbarvuje úsudek zcela jednostranně. Neptají se nebo se neodvažují zeptat: jak by dopadla naše společnost, kdybychom ji kritizovali tak nemilosrdně, jako Západ kritizuje sám sebe? Kdybychom začali vybírat nejhorší rysy našeho života a naší kultury a dělali poctivé závěry?

Všechno, co je shnilé na Západě, je shnilé i na Východě a Jihu. A mnohé z toho je ještě hlubší a rozšířenější hniloba než zlo, jaké předkládá světu Západ ze své kuchyně...

Jedna sféra života přidává více na stupnici pohrdání

muslimského světa pro Západ než všechny ostatní dohromady. Je to globální záplava sexu. Západní ženy děsí dobré muslimské muže jako zlověstná hrozba jejich mužskému světu. Jsou rozkladným živlem, místo aby byly perlami mužské cti a ochránkyněmi rodinného krbu. Jsou příkladem nestydatosti v oblékání i v chování. Navenek se nepřátelské víry liší a bojují zuřivě mezi sebou, ale uvnitř zůstává mužská arogance právě u nejpřísnějších věřících. Společnosti Východu a Jihu jsou sexem právě tak prosáklé jako Západ, v některém ohledu ještě silněji. Proč mají polygamii a konkubináty, proč existují harémy muslimské elity, proč jsou v tolika zemích mladá děvčata sexuálně mrzačena? Muž – pán se děsí pohromy, kterou by ženská rovnoprávnost přinesla na jeho hřiště.

Muslimové nechtějí být sexuálně osvobozeni podle západního vzoru, nechtějí nestydatou otevřenost tohoto osvobození, odkrytí nejintimnější sféry života pohledu celého světa. Soukromé věci musí zůstat soukromými. Nic nedegraduje Západ v jejich očích víc než záplava otevřeně sexuality... Tito exhibicionisti jsou lidé, kteří nás chtějí učit globální spravedlnosti, zabalené do převleku lidských práv? Právě tato otázka uniká mnoha západním myslím, které by chtěly šířit své pojetí svobody po celém světě.

O svobodě (z knihy *Zkouška dospělosti*)

Co zabíjí zdaleka nejvíc lidí od doby vyhlášení Charty lidských práv? Mrtví všech přírodních katastrof posledního půlstoletí jsou malým zlomkem z počtu mrtvol dodávaných do světové márnice bojovníky za svobodu... Většinou, po mnoho let už výhradně, se rvou národy, polonárody a bojovně organizovaná náboženství mezi sebou pod vlajkou svobody. Každý rváč má pochopitelně právo a spravedlnost na své straně. Někdy se váha obou v očích nestranného pozorovatele přiklání výrazně na jednu stranu. Většinou jsou však misky s vahami vyvážené.

Světlem probíhají dnes dva velké protichůdné procesy. Zdroj jednoho je zcela nepokrytě materiální; motorem je lidská touha mít stále víc. Hospodářská globalizace splétá lidstvo pod praporem volné soutěže. Idea sebeurčení národů tříští lidstvo pod praporem boje za svobodu. A tady se setkáváme s velmi podivným ideovým paradoxem. Zapálení obránci světového míru dovedou být zároveň v jedné a téže osobě stejně zanícenými obhájci principu sebeurčení národů. Avšak nejen národů – i etnických a jiných lidských skupin, které vystoupí na světovém politickém tržišti s nároky na státní suverenitu... Jak sloučit boj za suverenitu stále rostoucího počtu uchazečů s bojem za světový mír? Je právní povinností států se rozpadat, rozhodne-li se kterákoliv menšina pro odtržení? A bude v příštích – daleko pluralističtější lidské společnosti – snadnější udržovat spolupráci a mír, než se nám daří nebo nedaří dosud?

O postavení lidstva ve vesmíru (z knihy *Kosmický mozek*)
Vesmír, vyjme-li z něj lidstvo, neví o sobě téměř nic ve srovnání s bohatostí našeho obrazu; jestliže pod pojmem „vědění“ myslíme obraz toho, co je nebo co se děje. Informační prostředky, které by se skládaly v celek a dávaly kosmu „ponětí“ o tom, jak vypadá, jsou krajně chudé. Slovo „vypadat“ je samo o sobě paradox, neboť nejdříve musí existovat pozorovatel, pro něhož něco nějak vypadá. „Nic ve vesmíru není skutečné bez aktu pozorování. Fyzikální realita světa závisí na přítomnosti inteligentních pozorovatelů,“ řekl John Wheeler, americký kosmolog. Jeho slova se dotýkají přímo jedné ze základních otázek metafyziky. Existuje svět, tak jak jej známe a jak jej vždy budeme poznávat i bez nás, nebo si jej teprve teď tvoříme svými smysly a rozumem? Otázka „jaký je svět sám o sobě?“ je bezobsažná. Svět sám sebe nepozoruje. Mohu se ptát, jaký je svět pro Mars, Slunce nebo galaxii v Andromedě, jak na ně a v nich působí gravitace, elektromagnetické záření a proudy elementárních

částic, nebo se mohu ptát jaký je svět pro hmyz, velrybu či člověka. Dostanu velmi různé odpovědi, všechny formulované člověkem. I pro brouka je svět nesrovnatelně pestřejší než pro Mars nebo kterékoliv nebeské těleso. A v pestrosti odpovědi spočívá základní rozdíl mezi živým a neživým. Bakterie reaguje na své okolí, poznává je bohatěji než kámen. Vrcholná je reakce u člověka. I ve srovnání s jeho nejbližšími biologicky příbuznými organismy je o tolik řádů bohatší, že se od nich kvalitativně odlišuje. Nikoliv v osamoceném jedinci, který by zázrakem přežil od narození bez styku s lidmi a jehož obraz světa by se nijak zásadně nelišil od šimpanze, ale v člověku, jako členu lidské společnosti, který může čerpat z bohatství poznatků, nashromážděných generacemi. Dnes je náš obraz světa mnohem rozmanitější než před dvěma generacemi. Po dvou generacích bude náš dnešní stav materiálního vědění vysloveně zastaralý. Z téhož světového substrátu vytváří si člověk neustále bohatší obraz světa, tedy neustále bohatší svět.

Svět člověka je dobrodružství člověka v kosmu, cesta za poznáním.

Jak se máme stavět k možnosti, že jsme snad jedinečný fenomén ve vesmíru, článek v evolučním řetězu započatém před 12 nebo 13 miliardami let, možná ještě dříve?

Přes několik desetiletí úsilí střediska pro pátrání po mimozemské inteligenci nebyl dosud zjištěn ani jediný signál, ani jediná stopa nějakého vesmírného ohniska inteligence. Dosud nikdo se neohlásil a neřekl nám: haló, my jsme tady taky!

Může to být dlouhé čekání, možná bez konce.

Stojí za to pokládat lidstvo za něco kosmicky výjimečného a jednat podle toho. V nás, lidském rodu, si kosmos uvědomuje sám sebe. Není zachování tak výjimečného jevu hodno trvalé péče?

Vědomí spoluúčasti na práci kosmického mozku, centra sebeuvědomění vesmíru, dodává myslí nové podněty k přemýšlení o světě a vyrovnání se s vlastními zmatky. Jsme

mimořádným jevem v kosmu a máme úžasné možnosti dalšího rozvoje – nebo katastrofy. Nejbližší generace rozhodnou o tom, kam bude tato výhybka nastavena.

Bylo by nás lidí škoda. Velká, kosmická škoda. Nejsme vesmírné nic. Jsme kosmický mozek.

Kapitola jedenáctá

1990–2015

Osudy se uzavírají

Zlatá svatba 1990 – poslední Adina návštěva v Praze – v lese u Sázavy na podzim 1997 – Poslední Adin dopis – Helena marně hledá klid – E-mailová zpráva od Irenky – Tři odchody za sebou – Státní vyznamenání – Jiří Krupička stoletý – Strahovský klášter 2015

V létě roku 1990, kdy ještě žádná z těchto knížek nebyla napsána, si vyjeli Jiří s Adou jako obvykle na pár dní do kanadských hor. Ada předem navařila, napekla a pečlivě naskládala všechno do jejich kempinkového vozu. Většinou jedli venku, buď z toho, co si vezli s sebou, nebo co cestou někde dokoupili. Ada během jízdy právě přemítala, co večer vytáhne z ledničky, když jí Jiří překvapil oznámením, že by měl chuť zajet do nějaké dobré restaurace. To Adu trochu překvapilo, ale když jí za chvíli poprosil, aby se trochu líp oblékla – to už nepřestávala v duchu kroutit hlavou, co to do Jirky vjelo. Sukně už ve svých osmdesáti dvou letech moc nenosila, ale vzala si ty lepší ze dvou párů kalhot a svetřík, o kterém byla přesvědčená, že jí sluší nejlíp. Jiří objednal víno, a zatímco čekali, až jim přinesou večeři, Jiří se na ni zadíval: „Víš, co je dneska za den?“

„Středa – nebo už čtvrtek?“ zaváhala Ada.

„Dnes je to přesně padesát let, co jsme měli svatbu.“

„Ne?! – No jo – máš pravdu,“ zůstala zírat Ada.

Jiří měl radost, překvapení mu vyšlo dokonale. A tak pozvedli sklenky. Měli co zapíjet. Říká se, že životní zážitky